Hvor bodde kong Harald Luva?

Arne Kvitrud 25.1.2026

Innhold

Haralds bosteder 1
Bodde Harald på Kvinnum? 1
Bodde Harald på Utstein? 3
Konklusjoner 4

Haralds bosteder

Primærkilden til kong Haralds bosteder er Haraldskvedet vers 5 og 9. De vanlige oversettelsene viser til at Harald bodde på Utstein og Kvinnum. Diktet kan imidlertid tolkes annerledes, men ikke alle alternative tolkninger er like trolige**!**

Kvinnum i vers 5 er tolket som et nå ukjent stedsnavn. Det er også tolket som feilskriving for Karmøy (Komt) eller som et skipsnavn. Selve ordet kan dessuten bety kvinner. Kvinnum har altså flere alternative tolkninger, men ingen er sikre.

Den tradisjonelle tolkningen er at Utstein var en kongsgård. En nyere tolkning er at utstein var et skjær, og ikke en gård.

Versene i Haraldskvedet har levd i muntlig tradisjon i mange hundre år før de ble skrevet ned. Komma, punktum, linjeskifter og store bokstaver er derfor satt inn i ettertid som tolkninger. Jeg vil forsøke å undersøke hvilke tolkninger som best samsvarer med kildene.

Så oppgaven her er hvor bodde Harald?[1]

[1] Jeg har brukt programmene Copilot og Claude Sonnet 5.5 som diskusjonspartere.

Bodde Harald på Kvinnum?

Vers 5 i Haraldskvadet lyder i rekonstruert og tolket form på norrønt: *Kunna hugða ek þik konung myndu, þann es á Kvinnum býr, dróttin Norðmanna, djúpum ræðr hann kjólum, roðnum rǫndum ok rauðum skjǫldum, tjǫrgum ôrum ok tjǫldum drifnum.*[2]

Den mest anerkjente oversettelsen er av Robert D. Fulk, som oversetter de aktuelle delene med: *the king, the one who lives at Kvinnar* = kongen, han som bor på Kvinnar.[3] Det er i samsvar med Finnur Jónssons oversettelse til dansk: *Jeg trode du kendte den konge, som bor på Kvinne, Nordmændenes fyrste, som råder over dybe skibe, (med) de røde spanter og røde skjolde, tjærede årer og skumbestænkte telte*.[4]

Magnus Olsen mente at Kvinnum var en feillesning for «kormt» (Karmøy).[5] Kvinnum og kormt har ingen åpenbar språklig nærhet; og en må anta flere samtidige feil for at det skal bli rett. Selv om Karmøy i følge Snorre er et mulig bosted for Harald, passer navnet dårlig

[2] R. D. Fulk: Þorbjǫrn hornklofi, Haraldskvæði (Hrafnsmál) i Diana Whaley (ed.), Poetry from the Kings' Sagas 1: From Mythical Times to c. 1035. Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages 1. Turnhout: Brepols, 2012, side 91 - https://skaldic.org/m.php?p=text&i=1436, besøkt 19.1.2025.

[3] R. D. Fulk: Þorbjǫrn hornklofi, Haraldskvæði (Hrafnsmál) i Diana Whaley (ed.), Poetry from the Kings' Sagas 1: From Mythical Times to c. 1035. Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages 1. Turnhout: Brepols, 2012, side 91 - https://skaldic.org/m.php?p=text&i=1436, besøkt 19.1.2025.

[4] Finnur Jónsson på https://heimskringla.no/wiki/Haraldskv%C3%A6%C3%B0i_(Hrafnsm%C3%A1l)_(B1).

[5] Magnus Olsen: Om Harald Haarfagres Kongsgaarde: en tekstrettelse til Haraldskvædi str. 5. 2. Maal og minne, 1913, hefte 5.

språklig, og det er heller ikke noe i diktet ellers som peker mot Karmøy.

Halvard Lie mente det var selvmotsigende at en kongsgård på land skulle omtales i vers 5, og tolket derfor verset som beskrivelse av en sjøkonge. Han foreslo at «á Kvinnum» kunne være en forvanskning av «á knúum» = på skipene. Ordet er brukt i Den yngre Edda. En slik endring ville gi en mer maritim sammenheng.[6] Linjen *þann es á Kvinnum býr* er i samsvar med versemålet dróttkvætt slik den står. Knúum innfører et ekstra bokstavrim på k- som ikke hører hjemme i de to linjene. *Kunna*, *konung* og *knúum* gir for mange stavrim. Knúum i linje 2 forsøker å delta i stavrimet i linje 1, men på feil sted. Kvinnum begynner derimot med kv-, som ikke regnes som det samme bokstavrimet som k-, og forstyrrer derfor ikke mønsteret.

Det eneste norrøne ordet som passer med dativsformen *kvinnum* er *kvinna* (kvinne). Oversettelsen blir da «den som bor hos kvinnene». Dette løser ikke umiddelbart Lies problem med den maritime sammenhengen – tvert imot forsterkes avstanden mellom det hjemlige hos kvinnene og den krigerske, maritime beskrivelsen av kongen i resten av verset. Ordet *kvinna* kan tenkes å ha en maritim betydning vi ikke kjenner – for eksempel som navn på skjær eller holmer – men uten ytterligere kilder blir dette spekulativt.

Det er likevel ikke slik at hele verset er maritimt. Linje 1–2 (med *Kvinnum*) er ikke i en maritim sammenheng, og *á Kvinnum býr* passer derfor inn. Linje 3–8 er derimot i en maritim sammenheng. Linje 1–2 trenger derfor ikke stå i en maritim sammenheng. I dróttkvætt er det vanlig med mønsteret «kongen bor på X», der kvinner passer dårlig inn. Kvinne-tolkningen er språklig riktig, men uvanlig i skaldedikt.

En annen tolkning er at «hos kvinnene» kan vise til at Harald hadde mange koner og friller. Snorre hevdet at Harald flyttet hirden mellom fem navngitte gårder.[7] Hvis disse gårdene var der kongen hadde sine kvinner, kan «den som bor hos kvinnene» bety den som holder til i sine kvinners bosteder. Dette kan passe for en konge som reiser mellom kvinner plassert strategisk langs kysten. Dette kan imidlertid være en ringslutning dersom Snorre selv baserte seg på en tolkning av vers 5, da han skrev om de fem gårdene.

Det var unødvendig å angi Haralds bosted både i vers 5 og 9. Kvinne-tolkningen er da en mulighet, men sier neppe noe om bostedet. Det kan i så fall være en måte å si noe om Haralds liv, status eller personlighet, ikke en geografisk lokalisering.

Ordet Kymnum er brukt i stedet for Kvinnum, i Fagrskinnas såkalte A-håndskrifter.[8] Kymnum eller Kvinnum kan ikke knyttes til noe kjent norrønt ord eller stedsnavn, uten å måtte anta skrivefeil.

---

[6] Frans-Arne Hedlund Stylegar: Et Nordsjøperspektiv på Harald Hårfagre, i boka Herre og drott – konge og sjøkonge, redigert av Dagfinn Skre og Frans-Arne H. Stylegar, 2023, side 136 - Et_nordsjoperspektiv_pa_Harald_Harfagre.pdf besøkt 19.1.2026. Med henvisning til Hallvard Lie: Hvor bodde Harald Hårfagre ifølge Haraldskvædi 5? Arkiv för nordiske flologi, bind 71, 1956, side 25–27.

[7] Snorre Sturlasson: Harald Hårfagres saga, vers 38 i Heimskringla.

[8] Magnus Olsen: Om Harald Haarfagres Kongsgaarde: en tekstrettelse til Haraldskvædi str. 5. 2. Maal og minne, 1913, hefte 5, side 66.

Vers 5 gir ikke stedsnavn som forteller oss hvor Harald bodde.

Bodde Harald på Utstein?

Vers 9 i Haraldskvedet lyder i norrøn form: *Freistuðu ins framráða, es þeim flýja kenndi, allvalds austmanna, es býr at Útsteini. Stóðum Nǫkkva brá stillir, es honum vas styrjar væni; hlǫmmun vas á hlífum, áðr Haklangr felli.*[9]

Linje 4 er i Fagrskinna gjengitt som ***er byr a Utstæini***.[10] Heimskringla har ***er býr at Útsteini***.[11] Noen avskrifter har også **es byrr at Útsteini.**[12] Men byrr er en variant av byr, og es er en variant av er**.** Det er forskjell mellom byr og býr, som jeg kommer tilbake til. Robert D. Fulk har Heimskringlas versjon býr som den mest trolige, og oversatte i 2012 med: *who resides at Utstein* = som bor på Utstein. Det er i samsvar med de eldre oversettelsene. Harald skal altså ha bodd på gården Utstein på Mosterøy i Stavanger.

Det tradisjonelle synet er presist utformet av Eldbjørg Haug i 2009: *Utstein er omtalt som en av Harald Hårfagres kongsgårder i Haraldskvadet. Deretter finnes ingen kognitive kilder før i 1280-årene da det er et kloster der*.[13]

Byr er et hankjønnsord, og betyr gunstig vind, medvind, eller mer generelt: vind eller værforhold. Det brukes ofte som *hafa byr* = ha medvind eller ha god bør. býr er presens av verbet bú, som betyr bor, holder til eller oppholder seg. Viser verselinjen til Utstein eller útsteinn?

Frans-Arne Hedlund Stylegar viser i 2023 til Dagfinn Skres hypotese om at Harald var en sjøkonge som senere ble landkonge. Stylegar mener så at sammenhengen i vers 9 er maritim. Han skriver at det er fristende å vurdere om uttrykket bor på Utstein (at útsteini) kanskje ikke viser til et bosted i tradisjonell forstand, altså ikke til gården Utstein. Gården har navn etter skjæret Utsteinen. Det finnes flere skjær med tilsvarende navn langs norskekysten. Etter hans oppfatning benyttes ordet på samme vis i en lausvise av Einar Skulason (*at sundi útsteins*), som er gjengitt i Morkinskinna. Dette er en passende beskrivelse av en sjøkonge som holder til ved utskjæret.[14]

---

[9] R. D. Fulk: Þorbjǫrn hornklofi, Haraldskvæði (Hrafnsmál) i Diana Whaley (ed.), Poetry from the Kings' Sagas 1: From Mythical Times to c. 1035. Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages 1. Turnhout: Brepols, 2012, side 103 - https://skaldic.org/m.php?p=text&i=1436, besøkt 19.1.2025.

[10] Haralds saga hárfagra (Fagrskinna) - Haralds saga hárfagra (Fagrskinna) – heimskringla.no. Besøkt 22.1.2026.

[11] Snorre Sturlasson: Haralds saga hins hárfagra - https://heimskringla.no/wiki/Haralds_saga_hins_h%C3%A1rfagra. Besøkt 22.1.2026.

[12] R. D. Fulk: Þorbjǫrn hornklofi, Haraldskvæði (Hrafnsmál) i Diana Whaley (ed.), Poetry from the Kings' Sagas 1: From Mythical Times to c. 1035. Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages 1. Turnhout: Brepols, 2012, side 91 - https://skaldic.org/m.php?p=verse&i=4341&x=0, besøkt 22.1.2025.

[13] Eldbjørg Haug: Fra Stavanger-kirkens tidligste historie. Historisk tidsskrift 88.3, 2009, side 455 - https://www.academia.edu/6637141/Fra_Stavanger_kirkens_tidligste_historie

[14] Frans-Arne Hedlund Stylegar: Et Nordsjøperspektiv på Harald Hårfagre, i boka Herre og drott – konge og sjøkonge, redigert av Dagfinn Skre og Frans-Arne H. Stylegar, 2023, side 134f - Et_nordsjoperspektiv_pa_Harald_Harfagre.pdf besøkt 19.1.2026. Han viser til Dagfinn Skre: Sea Kings on the Norðvegr. I Avaldsnes: A Sea-Kings' Manor in First-Millennium Western Scandinavia, redigert av Dagfnn Skre, Berlin, 2017, side 781–799.

Her må en vurdere hvilken av kombinasjonene ***byr*** *og* ***utstein,*** *eller* ***býr*** (av búa) *og* ***Utstein***, som er det originale. Es byr at útsteini = som (fikk) bør på utsteinen(e) og er býr at Útsteini = som bor på Utstein. Verset er for begge variantene i samsvar med versemålet dróttkvætt, så det er neppe noe feil i de muntlige overleveringene. Da er det sammenhengen som styrer hva som er rett.

Oversatt med støtte i Fulks engelske oversettelse lyder verset: *De satte den fremadstormende, mektige herskeren over austmennene på prøve, han som lærte dem å flykte, han som bor på Utstein. Skipenes styrer satte skipene i bevegelse da han ventet kamp; det dundret mot skjoldene før Haklang falt*. Alternativet er: *De satte den fremadstormende, mektige herskeren over austmennene på prøve, han som lærte dem å flykte. Han som (fikk) bør på utsteinen, skipenes styrer satte skipene i bevegelse da han ventet kamp; det dundret mot skjoldene før Haklang falt.*

Substantivet útsteini er et hankjønnsord og står her i dativ entall (av útsteinn). Formen viser derfor til én enkelt stein eller ett skjær. I så fall kan en naturlig tolkning være Utsteinen vest-nordvest for gården Utstein, selv om det er flere skjær med tilsvarende navn langs norskekysten.

I Haraldskvedet vers 1–14 viser de fleste versene en oppbygging der linjene 1–4 danner ett tematisk avsnitt, mens linjene 5–8 utgjør et annet. I enkelte vers forekommer en annen form for motivveksling, der linje 1–2 introduserer tema A, linje 3–4 skifter til tema B, linje 5–6 vender tilbake til tema A (ofte i en ny variant), og linje 7–8 avslutter med tema B. Utstein nevnes i linje 4 i vers 9. Etter hovedmønsteret, hvor linje 1–4 behandles som én tematisk enhet, inngår linje 4 i et ikke-maritimt avsnitt. Selv i den alternative varianten, der linje 3–4 utgjør ett tema, forblir linje 4 del av et ikke-maritimt avsnitt sammen med linje 3, som heller ikke har maritimt innhold.

Býr at Útsteini er et helt normalt ledd i en setning i dróttkvætt. Det følger et kjent oppsett som også brukes andre steder i samme dikt. Byr at útsteini bryter ikke grammatiske regler, men rytmen og trykkfordelingen er utypisk i dróttkvætt.

Arnfrid Opedal skrev i 2016: *Utstein midt i Boknafjorden, nevnt i Haraldskvadet som en av Harald Hårfagres kongsgårder etter slaget i Hafrsfjord, ligger ypperlig til for å kontrollere Boknafjord-området*. Og videre *to smale innløp fører inn til en god og stor havn. På de høyeste punktene på øya, som gir utsyn til store deler av Boknafjorden, finnes varder. Det er altså flere aspekter ved Utstein som samsvarer med en marin base*.[15] Så militært er det ikke noe i veien for at Utstein var Haralds gård.

Konklusjoner

Haraldskvedet er den eneste samtidige kilden som omtaler hvor Harald oppholdt seg.

Vers 5 inneholder et problematisk stedsnavn (*á Kvinnum býr*), som ikke kan knyttes sikkert til et kjent sted. Alternative forslag som *Karmøy*, *knúum* eller *hos kvinnene* er ikke helt overbevisende. Verset gir derfor ingen sikker informasjon om Haralds bosted.

---

[15] Arnfrid Opedal: Hafrsfjord og kampen om vikingtidens flåtebaser. Viking 79, 2016, side 117-140 - https://www.researchgate.net/publication/310797430_Hafrsfjord_og_kampen_om_vikingtidens_flatebaser .

Vers 9 er derimot langt klarere. Her står to lesemåter mot hverandre: *býr at Útsteini* («bor på Utstein») og *byr at útsteini* («får bør ved utsteinen»). Den første følger et etablert og vanlig oppsett i dróttkvætt (tittel + bosted), har en sammenliknbar bruk i vers 5 (*á Kvinnum býr*), og passer tematisk inn i innledningen av verset som identifiserer kongen. Den andre er grammatisk mulig, men utypisk.

Det er trolig at Harald bodde på Utstein i tiden omkring slaget i Hafrsfjord.